

Комісарова Н. О.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри забезпечення
державної безпеки факультету
забезпечення державної безпеки,
Київський інститут Національної
гвардії України,
(м. Київ, Україна)

Лосюк Т.,

здобувач вищої освіти,
Київський інститут Національної
гвардії України
(м. Київ, Україна)

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ В УКРАЇНІ

Конституційні засади протидії тероризму в Україні базуються на фундаментальних принципах правової держави та забезпечення національної безпеки. Стаття 3 Конституції України закріплює найвищу соціальну цінність людини, її життя і здоров'я, честі і гідності [9]. Цей принцип є основоположним для всієї системи антитерористичного законодавства.

Стаття 17 Конституції визначає забезпечення державної безпеки як найважливішу функцію держави, справу всього українського народу [9]. Це положення створює конституційну основу для діяльності всіх державних органів у сфері протидії тероризму.

Конституційний Суд України у рішенні від 20 січня 2012 року № 2-рп/2012 зазначив, що обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина можливе лише у випадках, передбачених Конституцією України, за умови дотримання принципу пропорційності [10]. Цей правовий підхід є ключовим для забезпечення балансу між національною безпекою та правами людини.

Правову основу протидії тероризму в Україні складає система нормативно-правових актів різної юридичної сили. Базовим законом є Закон України "Про боротьбу з тероризмом" від 20 березня 2003 року, який визначає правові та організаційні засади боротьби з тероризмом, повноваження і обов'язки суб'єктів боротьби з тероризмом [11].

Закон визначає тероризм як суспільно небезпечну діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, торгун, залякування населення і органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей [11, ст. 1].

Кримінальний кодекс України містить розділ IX "Злочини проти громадської безпеки", до якого входить стаття 258 "Терористичний акт" та суміжні склади злочинів [12]. Склад терористичного акту включає застосування

зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій, які створювали небезпеку для життя чи здоров'я людини або заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків, якщо ці дії були вчинені з метою порушення громадської безпеки, залякування населення, провокації воєнного конфлікту, міжнародного ускладнення, або з метою впливу на прийняття рішень чи вчинення або невчинення дій органами державної влади [12, ст. 258].

Кримінальний процесуальний кодекс України встановлює особливості провадження у справах про злочини терористичного характеру, включаючи спеціальні слідчі дії, заходи забезпечення безпеки учасників кримінального провадження [13].

Закон України «Про Службу безпеки України» визначає СБУ як спеціальний державний орган, покликаний забезпечувати державну безпеку України, та встановлює її повноваження у сфері протидії тероризму [14].

Система суб'єктів антитерористичної діяльності в Україні є багаторівневою та включає органи державної влади різної відомчої належності [15, с. 156-162].

Служба безпеки України відіграє центральну роль у системі протидії тероризму. Відповідно до статті 2 Закону України "Про Службу безпеки України", до її завдань належить попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів проти миру і безпеки людства, тероризму, корупції та організованої злочинної діяльності [14].

СБУ має право здійснювати оперативно-розшукову діяльність, проводити контррозвідувальні заходи, здійснювати досудове розслідування злочинів терористичного характеру. Особливим повноваженням є право СБУ координувати діяльність інших правоохоронних органів під час проведення антитерористичних операцій [14, ст. 23].

Національна поліція України здійснює охорону громадського порядку та громадської безпеки, попередження і припинення злочинів, у тому числі терористичних. До компетенції поліції належить забезпечення безпеки дорожнього руху, контроль за обігом зброї, що має важливе значення для попередження терористичних актів [16].

Збройні сили України можуть залучатися до антитерористичних заходів у випадках, передбачених законом. Стаття 17 Закону України "Про боротьбу з тероризмом" встановлює можливість використання підрозділів Збройних сил для припинення терористичної діяльності у разі неможливості ефективного використання сил правоохоронних органів [11].

Національна гвардія України як військово-формування з правоохоронними функціями бере участь у забезпеченні громадської безпеки, охороні важливих державних об'єктів, боротьбі з тероризмом [17].

Особливістю українського антитерористичного законодавства є інститут антитерористичної операції (АТО), запроваджений у 2014 році як відповідь на терористичні загрози на території Донецької та Луганської областей [18, с. 89-95].

Указом Президента України від 14 квітня 2014 року № 405/2014 "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року "Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України"" було розпочато проведення антитерористичної операції [19].

Правовий режим АТО передбачав: координацію антитерористичних заходів СБУ; залучення Збройних сил України до виконання завдань оборони держави; обмеження пересування громадян та транспортних засобів; посилений режим охорони громадського порядку; тимчасові обмеження конституційних прав і свобод [19].

У 2018 році правовий режим було змінено на операцію Об'єднаних сил (ООС), що дозволило чіткіше розмежувати функції різних силових відомств та забезпечити більш ефективне керівництво операцією [20].

Україна є учасницею основних міжнародних конвенцій у сфері боротьби з тероризмом, включаючи: Міжнародну конвенцію про боротьбу з бомбовим тероризмом 1997 року; Міжнародну конвенцію про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999 року; Міжнародну конвенцію про боротьбу з актами ядерного тероризму 2005 року [21].

Висновки. Правові засади протидії тероризму в Україні становлять розгалужену систему нормативно-правових актів, яка в цілому відповідає міжнародним стандартам, але потребує подальшого вдосконалення. Ключовими проблемами є термінологічна неузгодженість, недосконалість координаційних механізмів та недостатність превентивних заходів.

Сучасні виклики національній безпеці вимагають комплексного підходу до реформування антитерористичного законодавства з урахуванням європейських стандартів та необхідності забезпечення балансу між безпекою та правами людини.

Подальші дослідження мають зосередитися на розробці конкретних механізмів імплементації запропонованих змін та оцінці їх ефективності в практичній діяльності правоохоронних органів.

Список використаних джерел:

1. Настюк В. Я., Скулиш Є. Д. Гібридні загрози національній безпеці України та засоби їх нейтралізації: монографія. К.: HISD, 2021. 224 с.
2. Служба безпеки України: офіційний веб-сайт. URL: <https://ssu.gov.ua/>
3. Резнікова О. О., Цюкало В. Ю., Паливода В. О. та ін. Концептуальні засади розвитку системи забезпечення національної безпеки України: аналітична доповідь. К.: HISD, 2020. 76 с.
4. Антипенко В. Ф. Боротьба з тероризмом у сучасному світі: правові та організаційні аспекти: монографія. К.: Юридична думка, 2019. 312 с.
5. Бандурка О. М., Литвинов О. В. Тероризм як загроза національній безпеці України: монографія. Харків: Право, 2018. 248 с.

6. Ліпкан В. А. Національна та міжнародна безпека в визначеннях та поняттях: словник. К.: Текст, 2019. 400 с.
7. Кондратьєв Я. Ю. Протидія фінансуванню тероризму: міжнародно-правові стандарти: монографія. К.: Освіта України, 2020. 196 с.
8. Гуцалюк М. В. Міжнародне співробітництво у боротьбі з тероризмом: сучасні тенденції. Зовнішні справи. 2020. № 4. С. 132-147.
9. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
10. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Багінського Артема Олександровича щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 126 Конституції України від 20 січня 2012 року № 2-рп/2012. Офіційний вісник України. 2012. № 9. Ст. 335.
11. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20 березня 2003 р. № 638-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 25. Ст. 180.
12. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. Ст. 131.
13. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88.
14. Про Службу безпеки України: Закон України від 25 березня 1992 р. № 2229-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 27. Ст. 382.
15. Панов М. І., Тихий В. П. Кримінально-правова боротьба з тероризмом: монографія. Харків: Право, 2002. 120 с.
16. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40-41. Ст. 379.
17. Про Національну гвардію України: Закон України від 13 березня 2014 р. № 876-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 17. Ст. 594.
18. Данилян О. Г. Гібридні загрози та їх правова кваліфікація. Вісник Національної академії правових наук України. 2019. № 3. С. 76-91.
19. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року "Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України": Указ Президента України від 14 квітня 2014 р. № 405/2014. Урядовий кур'єр. 2014. № 72.
20. Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях: Закон України від 18 січня 2018 р. № 2268-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 10. Ст. 54.
21. Блищенко І. П. Міжнародне право та боротьба з тероризмом: монографія. Київ: Атіка, 2017. 234 с.